

Editörden

Sınıf ile sanat üzerine düşündüğümüzde üç farklı izlek belirir önümüzde. İlk izlekte, toplumsal sınıfları, emekçi kesimleri sanatının ana konusu olarak belirlemiş yazarlar, çizerler ve müzisyenler gelir aklımıza. İşçi sınıfının gündelik hayatları, dertleri, sevinçleri, umutları, mücadeleleri ve kavgaları bu eserlerde yer bulur.

İkinci izlekte, emekçilerin doğrudan kendi ürettikleri sanatı düşünebiliriz. İşçilerin yazdığı öyküler, işçi koroları bu ilişkiyi gözlemlediğimiz alanlar olur. İşçi sınıfı kendini ifade etme biçimi olarak sanatla ilişkilendirir.

Üçüncü izlekte, işçi sınıfı için yapılan sanattan bahsedebiliriz. İşçi sınıfının dünyaya bakış açısını değiştirmeyi ve onu sorgulayan ve eyleyen kılmayı amaçlayan sanatsal etkinliklerdir. Sanat ile işçilere ulaşmak, onlarla buluşmak hedeflenir. Sanat ile sınıf ilişkisinin politikleşmesi ve siyasal eylemlilik içinde düşünülmesidir.

Sınıf ve sanat ilişkisi bağlamında ortaya çıkan sanatsal eserleri hangi akım içinde değerlendirmek gerekir: Kara gerçekçilik, büyümlü gerçekçilik ya da aydınlık gerçekçilik? Kara gerçekçilikte, zor ve kötü koşullar ile karşı karşıya kalan emekçiler öfkeli ya da umursamaz tavırlar içinde daha sert ve daha karanlık bir varoluş benimserler. Bunu Boris Vian ve Charles Bukowski romanlarında gözlemledik. Büyümlü gerçekçilikte, emekçiler gerçeğe gerçek dışının, olağanla olağan olmayanın, düşle sahici olanın aynı ortamda yan yana gelip herhangi bir çatışmaya girmeden var olduğu bir ortamdadırlar. Zor ve kötü koşullar ile içindeki varoluşları, mücadeleleri ve umutları yalnızca fiziksel yaşamlarında değil düşlerinde de gerçekleşir. Gabriel Garcia Marquez romanları büyümlü gerçekçiliğin en çarpıcı örnekleridir hiç kuşkusuz.

Aydınlık gerçekçilik ise Orhan Kemal'in eserlerinde var olur. Nazım Hikmet, 1949 yılında Orhan Kemal'e bir mektup yazar. Bu mektubunda Orhan Kemal'in yazdığı kitabı ve yazarlığını değerlendirir. Mektupta Nazım Hikmet genç yazara

şöyle der: “Senin bazı hikayelerin, yalnız kederli değil aynı zamanda ümitsiz... Realite, bizzat tarihi akışıyla realite, ümitsiz değildir, kederli, mahzun, acı, alacakaranlık, korkunç, iğrenç, rezil, kepaze filan falan tarafları vardır, bu tarafları aksettirmekte en ufak bir ihmal, insanlığı tek taraflı, toz pembe bir ışıkla vermek olur ve realiteden uzaklaşılır... Gelişen şey ise ümitsiz değildir, sevinçsiz değildir. Kederli, mahzun, acılı olmak için sebepler mevcuttur, fakat ümitsiz olmak için tek bir sebep mevcut değildir. Aman evladım, kendini bundan sakın, daha acı, daha mahzun ol, fakat sevincin ve ümidin pırl pırl parlâsın. İşte bu kadar.” Orhan Kemal’in edebiyatını -bu mektubun etkisiyle mi bilinmez- eşsiz kılan, kapkara, korkunç, kederli gerçeklikler içinde parlayan umuttur. Dergimizin *Sınıf ve Sanat* sayısını ortaya çıkaran yaklaşım da işte bu aydınlık gerçekçiliktir. Bu sayımız sınıf ve sanat ilişkisini değerlendiren makale ve forum yazılarının yanı sıra tema dışı katkılarla da oluştu.

Tüm bu çalışmaları tanıtmaya geçmeden önce, *Sınıf ve Sanat* sayımızın oluşumunda değerli katkılarını ve önerilerini bizimle paylaşan ve davetli yazarımız olarak bu sayıda yer alan Prof. Dr. Ahmet Makal’a özel teşekkürlerimizi sunmak isterim. Uzun yıllardır emek ve sanat alanındaki birikimini, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde 20 yılı aşkın bir süredir yönettiği “Çalışma İlişkileri ve Sanat” başlıklı seminerde somutlaşan özgün eğitim deneyimini bizimle paylaşıyor; sosyal politika eğitiminde sanatın yerine ilişkin önemli tespitler ve öngörülerde bulunuyor. *Emek-Sanat İlişkileri ve Türkiye’de Sosyal Politika Eğitiminde Sanatın Yerine İlişkin Özgün Bir Deneyim* başlıklı yazısında Ahmet Makal, sınıf ve sanat ilişkileri üzerine düşünmenin ve çalışmanın, yalnız öğrenciler ya da üniversiteler için değil, sendikalar ve tüm toplum için faydalar barındırdığını vurguluyor.

Araştırma makaleleri bölümünün ilk yazısı Fuat Man’a ait. 19. Yüzyıl Türk Romanında ‘Çalışma Düşüncesi’ başlıklı makalesinde Man, yüzyılın son otuz yılında yazılmış on üç romanı inceleyerek, bu dönemde çalışmanın nasıl kavrandığına ve çalışma düşüncesinin nasıl şekillendiğine dair özgün tespitlerde bulunuyor. Yazar ayrıca, bu alandaki yeni çalışmalarda ele alınabilecek araştırma konuları hakkında kimi öneriler de sunuyor.

İkinci makale *Ütopya mı Plan mı: Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Ankara Romanı* adını taşıyor. Mehmet Arı tarafından kaleme alınan makale, Ankara romanı merkezinde Cumhuriyet’in ütopyalarını ele alıyor ve genel kanının aksine Ankara romanında ortaya konan fikrin, bir ütopyadan çok “örnek kent ve ülke” hedefiyle geleceğe dönük somut bir plan haline gelişinin izlerini sürüyor.

Üçüncü makale sınıf ve sanat ilişkisini müzik üzerinden sorguluyor. Umut Karamollaoğlu ve Mine Dilan Kıran tarafından yazılan makalenin adı *Tangoya Sınıftan Bakmak, Arjantin’de Komünist Bir Şef: Osvaldo Pugliese*. Tango müziğinin önemli şeflerinden olan ve komünist kimliği ile müzikal yeteneklerini birleştiren Arjantinli şef Osvaldo Pugliese’nin müziğini ve bu müziğin işçi sınıfı nezdindeki

yansımalarını ele alan yazarlar, Arjantin siyasi tarihi, işçi hareketi ve tango ilişkisine dönük özgün değerlendirmelerde bulunuyorlar.

Sınıf ve sanat ilişkisini müzik üzerinden irdeleyen bir diğer makale ise *Emeğin Özneleşmesi Bağlamında Türkiye'de Politik Rock'un Gelişimi* başlığını taşıyor. Mehmet Atilla Güler ve Serter Oran tarafından kaleme alınan makalede, Türkiye'de emeğin toplumsal bir özne olarak görünür olması ile politik rock müziğinin gelişimi arasındaki ilişki tarihsel bir perspektifle ele alınıyor. Yaklaşık altmış yıllık bir süreci inceleyen çalışma, işçi sınıfı ve politik rock arasındaki ilişkiyi dönemselleştirmeler üzerinden benzerlik ve farklılıklarıyla tartışıyor.

Tema yazıları kadar tema dışı yazılar da bu sayımızı oldukça zenginleştirdi. Bunlardan ilki Serdar Acun tarafından yazıldı. *Türkiye'de Genç İşsizliğin Görünümü ve Özellikleri Üzerine İnceleme* adını taşıyan makale, Türkiye'deki genç işsizliğini TÜİK'in 2004-2018 yılları arasındaki verileri üzerinden çok boyutlu bir analizle irdeliyor. Çalışmanın en dikkat çeken vurgusu, Türkiye'de emek piyasası ile verilen eğitim arasındaki uyumsuzluk nedeniyle, artan eğitim seviyesinin işsizliği azaltmaya dönük etkisinin oldukça sınırlı kaldığıdır.

Fatma Yıldırım, İnci Özgür İlhan ve Duru Kuzugüdenlioğlu tarafından kaleme alınan makale *Mahalle Bağlamında Genel Toplulukçu Yeterlilik Ölçeğinin Geliştirilmesi, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması* başlığını taşıyor. Makalede yazarlar tarafından geliştirilen Mahalle Bağlamında Genel Toplulukçu Yeterlilik Ölçeği'nin özellikleri ile geçerlilik ve güvenilirlik analizleri okura sunuluyor. Türkçe'de geliştirilmiş özgün bir ölçeği literatüre tanıtması bakımından oldukça anlamlı olan makalede yazarlar, ölçeğin işyerleri, sendikalar ve internet üzerinden kurulan sosyal ağlar gibi pek çok topluluğa uyarlanabileceğini öngörüyor.

Bir diğer makalede İnan Akdağ, otoriter rejimler üzerine dikkate değer bir inceleme gerçekleştiriyor. *Tarihsel ve Yapısal Kaynakları Açısından Otoriter Rejimlerin Türleri Üzerine Bir Sınıflandırma Çalışması* başlıklı makalede yazar, otoriter rejimler üzerine incelemelerin sınıf ilişkilerini dikkate alması gerektiği vurgusunu yaparak bu eksende dört biçimli yeni bir otoriter rejim tipolojisi geliştiriyor.

Alev Gümüş tarafından kaleme alınan son makale ise *Neoliberal Bir Sonuç Olarak Toplum Yararına Program* başlığını taşıyor. Neoliberal sosyal politikanın dönüşümü bağlamında Türkiye İş Kurumunun (İŞKUR) incelendiği makalede, ülkenin tek kamu istihdam kurumu olan İŞKUR'un yapısı ve işleyişindeki dönüşüm, Toplum Yararına Program çerçevesinde analiz ediliyor. Yazar, yeni sosyal politika anlayışının açık bir meşruiyet sorunu yaşadığını ve bu nedenle "toplum yararına" adlandırmasında açığa çıkan söylemsel bir manipülasyona ihtiyaç duyduğunu vurguluyor.

Forum bölümünde iki özgün katkımız bulunuyor. Elif Hacısalihoğlu, *Sosyal Politika, Sınıf ve Edebiyat: Biraradalığın Seyri ve Yeni Çalışmalar İçin Yöntemsel*

Sorular, Sorunlar başlıklı yazısında sınıf ve sanat ilişkisinin genel olarak sosyal bilimler özelde ise sosyal politika alanındaki yerine dair bir sorgulamayı gündeme getiriyor. Kişisel ve akademik deneyimleri ışığında konuyu irdeleyen yazar, sosyal politika disiplininin sınırlarının sanatsal üretimleri de içerecek biçimde hangi yöntemle ve nasıl genişletilebileceği sorusunu tartışmaya açıyor.

Özgür Hüseyin Akış ise *Salgınla Birlikte Yeni Dünya Düzeni Tartışmalarında Emeğin ve Sanatın Yeri* isimli yazısında, dünya kapitalizminin yaşadığı kriz ve salgın dönemlerini değerlendirerek bu süreçte sanatın ve sanatçının durumunu ve toplumla olan ilişkisini irdeliyor. Sanatın sektöre dönüştüğü bir dünyada sanatçının da işçileştiğini vurgulayan yazar, toplumun mevcut durumunun dönüştürülebilmesi için sanatçıların ve işçi sınıfının birlikte hareket etmesi gerektiğine işaret ediyor.

Gerek tema konumuz gerekse tema dışı yazılarımızla oldukça zengin ve nitelikli bir sayı hazırlamaya çalıştık. Zorlu bir salgın döneminde bizlere çalışmaları ve değerlendirmeleriyle katkı sunan tüm yazarlara ve hakemlere teşekkürlerimi sunuyorum.

Salgın sonrası toplumun, emekçilerin yaşadıklarını, deneyimlediklerini nasıl ifade edecekleri, hangi kanalları, hangi platformları kullanacakları sorusu oldukça günceldir. Dolayısıyla, sanat da salgın sonrası toplumun eşitlikten, adaletten yana yeniden kuruluşunda önemli bir mücadele alanı olacaktır.

Sınıf ve Sanat sayısının bu mücadeleye katkı vermesi umuduyla,

Prof. Dr. Gamze Yücesan-Özdemir